

Αυτονομία, ελευθερία,
αυτορρύθμιση στην
παιδική ηλικία.

Η στάση των ενηλίκων και
το περιβάλλον.

Αυτοοργανωμένο
παιδαγωγικό εγχείρημα
"Το Μικρό Δέντρο που
θα γίνει δάσος"

Θεσσαλονίκη, Ιούνης 2015

Αυτονομία, Ελευθερία, Αυτορρύθμιση στην παιδική ηλικία. Η στάση των ενηλίκων και το περιβάλλον.

Μέσα από την εισήγησή μας επιδιώκουμε να μοιραστούμε έναν δρόμο σκέψης για την αγωγή του παιδιού που περνά μέσα από τις έννοιες της αυτονομίας, της ελευθερίας και της αυτορρύθμισης. Θα μιλήσουμε για το δικό μας παράδειγμα: πώς η ομάδα του μικρού δέντρου προσεγγίζει και πραγματώνει τις έννοιες αυτές σε ένα αυτοοργανωμένου ελεύθερου σχολείου στη Θεσσαλονίκη το 2014-15.

Για μας, η παιδική ηλικία είναι μια ακόμη, αυτόνομη περίοδος στην ζωή του ατόμου. Βλέπουμε στο παιδί ένα ον δραστήριο, αυθόρμητο, μοναδικό, ικανό να ανακαλύψει τον δικό του δρόμο, να εκφραστεί, να ενεργήσει, να δοκιμάσει, να αποφασίσει για τον εαυτό του χωρίς να είναι αποκομμένο από τον κόσμο των ενηλίκων. Θέλουμε τα παιδιά να ζουν στο παρόν και για το

παρόν και όχι να προετοιμάζονται για ένα απώτερο μέλλον.

Σχολική καθημερινότητα

Στο σχολείο μας δημιουργήσαμε μια ατμόσφαιρα ελευθερίας και ασφάλειας, όπου το ίδιο το παιδί καθορίζει τις καθημερινές του ενασχολήσεις μέσα από την ελεύθερη περιπλάνηση του στο χώρο. Η απουσία υποχρεωτικού προγράμματος καλεί το παιδί να δράσει ξεκινώντας από ένα δικό του πραγματικό ενδιαφέρον που μπορεί να το οδηγήσει στην αυτοεκπαίδευση ή στην συνεργατική μάθηση. Το άτομο παίρνει πρωτοβουλίες, εξερευνεί τις διάφορες ποιότητες του εαυτού του, πειραματίζεται με το υλικό του σχολείου, τα όρια και τις σχέσεις του με τα παιδιά και τις ενήλικες-συνοδούς. Με τον δικό του μοναδικό τρόπο και στο δικό του χρόνο δομεί την προσωπικότητά του, αναγνωρίζει τα ενδιαφέροντα του, μαθαίνει να αναγνωρίζει τις ανάγκες του και τις ανάγκες τις ομάδας και του χώρου, ανακαλύπτει και κατανοεί τα όρια. Τα όρια υπάρχουν στο σχολείο για να μάθουν στα παιδιά να φροντίζουν τους ανθρώπους με τους οποίους συμβιώνουν και το χώρο που ζουν. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η ελευθερία από το ατομικό περνά στο συλλογικό επίπεδο. Η ύπαρξη της παιδικής συνέλευσης δημιουργεί έναν τόπο όπου η ομάδα των παιδιών λύνει τις διαφορές της, συζητά και παίρνει αποφάσεις για τη σχολική κοινότητα.

Στην κοινότητα που δομήσαμε, επιλέγουμε να στεκόμαστε και στη συναισθηματική αυτορρύθμιση του παιδιού. Για μας ο συναισθηματικός κόσμος του παιδιού είναι πολύ σημαντικός. Θέλουμε τα παιδιά να μην φοβούνται να εκφράζουν όσα νιώθουν, αλλά να εμβαθύνουν στα συναισθήματά τους. Τα βοηθάμε να χτίζουν τις απαραίτητες συνδέσεις με το συναίσθημα που έχουν εξωτερικεύσει και έτσι να πλησιάζουν στην συνειδητοποίηση και στην επίλυση των συγκρούσεων που βιώνουν - εσωτερικών, δυαδικών, συλλογικών. Ενήλικες και παιδιά προτείνουμε εργαλεία για την διαχείριση των σχέσεων μας, ανταλλάσσουμε εμπειρίες και αναπτύσσουμε την ενσυναίσθηση μας.

Η στάση των ενηλίκων

Οι ενήλικες οφείλουμε να εμπιστευτούμε τα παιδιά και να σεβαστούμε τον ρυθμό τους. Η συνοδός προτείνει, διευκολύνει, συντροφεύει, ενθαρρύνει το άτομο στη δράση του, αποφεύγοντας να κάνει ότι μπορεί να κάνει μόνο του το παιδί. Θεωρούμε την αυτενέργεια και την αυτοεξυπηρέτηση του ατόμου ως βασικές προϋποθέσεις στον δρόμο για την κατάκτηση της αυτονομίας του. Η μη κατευθυντική στάση των συνοδών, η μη χρήση επιβράβευσης και τιμωρίας κάνουν το παιδί να δρα όχι γιατί φοβάται αλλά γιατί επιθυμεί. Ανακαλύπτει τον δικό του τρόπο γιατί η ενήλικη αυθεντία και το δόγμα απουσιάζουν. Πειραματίζεται, εκφράζεται αυθόρμητα, είναι μοναδικό γιατί η ενήλικη ηθική δεν επεκτείνεται πάνω στον κόσμο του και τα συναισθήματά του δεν αξιολογούνται. Οι ενήλικες στο σχολείο μας δεν διδάσκουν αλλά προωθούν στα παιδιά την παρατήρηση και την μίμηση, επιλέγουν την οικονομία λόγου και κινήσεων.

Το περιβάλλον

Διαμορφώσαμε ένα περιβάλλον που σέβεται τις βιολογικές και ψυχικές ανάγκες των παιδιών, διευκολύνει την αυθόρμητη εκδήλωση τους και υποστηρίζει την αυτενέργεια για την ικανοποίησή τους. Ένα περιβάλλον στα μέτρα του κάθε παιδιού, όπου μπορούν όλες και όλοι να κινηθούν ελεύθερα, να αυτοεξυπηρετηθούν, να παίξουν, να δουλέψουν ατομικά ή ομαδικά με αυτοδιορθούμενο υλικό, να αναπτύξουν τις ατομικές του δυνάμεις αλλά και να συνεργαστούν.

Ακολουθούν φωτογραφίες από τη καθημερινότητα του σχολείου.

Χαρακτηριστικά και διαδικασίες που διαπερνούν την κοινότητα στο σύνολό της

Επιλεγούμε την αυτονομία και την αυτορρύθμιση όχι μόνο στη σχολική καθημερινότητα αλλά στο σύνολο της κοινότητας μας γιατί είναι δράση ζωντανή, δημιουργική, αυθεντική. Είναι πέρα από πράξη, μια απάντηση για την κοινωνία που αποσκοπούμε. Μια διαφορετική πρόταση οργάνωσης και λειτουργίας ενός σχολείου μέσα σε μια αντιεραρχική, ελεύθερη και συμμετοχική σχολική κοινότητα.

Το 'Μικρό Δέντρο' λειτουργεί μέσα από διαδικασίες που εμείς οι ίδιες έχουμε συνδιαμορφώσει το πλαίσιο και τα χαρακτηριστικά τους, με αφετηρία τις προσωπικές ανάγκες των μελών του και το πραγματικό ενδιαφέρον για την ύπαρξη του σχολείου. Με εργαλεία τις συνελεύσεις της κοινότητας έχει δημιουργηθεί ένα πλέγμα επικοινωνίας των επιθυμιών, των δεσμεύσεων και των προσδοκιών μας. Αυτές καθορίζονται από τις ανάγκες της κοινότητας και των ατόμων που την απαρτίζουν και περνούν μέσα από τη συνειδητοποίηση των ατομικών και των συλλογικών μας δυνατοτήτων.

Οι συνδυασμοί και οι δυναμικές πολλές: γονείς – συνοδοί, συνοδοί – συνοδοί, παιδί- γονέας, παιδί- συνοδός καλούμαστε καθημερινά σε αυτή τη δυναμική διαδικασία να επεξεργαστούμε τις σχέσεις μας, να συνυπάρξουμε, να πάρουμε αποφάσεις, να πράξουμε.

Τέλος, φροντίζουμε να δημιουργούμε γέφυρες επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και σπιτιού, ώστε οι γονείς να κατανοούν την παιδαγωγική στάση του σχολείου και να αποφεύγεται η ακύρωση της στο οικογενειακό περιβάλλον. Μέσα από προσωπικές συναντήσεις και από αυτομορφώσεις, γονείς και συνοδοί ανταλλάσσουμε βιώματα, πληροφορίες, παρατηρήσεις, μοιραζόμαστε την γνώση και τα παιδαγωγικά εργαλεία. Έτσι πλάθεται μια πιο σαφής εικόνα για την συνολική ζωή του παιδιού και φροντίζουμε ώστε οι πιθανές αντιφάσεις να αμβλύνονται όσο το δυνατόν. Σκοπός μας είναι να δοθούν οι βάσεις στα παιδιά για να έχουν την αυτοπεποίθηση να αντιμετωπίζουν την αντιφατική κοινωνική πραγματικότητα και όχι να είναι κλειστά σε μια γυάλινη σφαίρα.

«..Αν θέλουμε να φτάσουμε σε μια κοινωνία φτιαγμένη με αγάπη, με ελεύθερη συνεργασία, ελεύθερη από εξουσιαστικές σχέσεις και δεσμά πρέπει να απελευθερώσουμε τα παιδιά. Να επιστρέψουμε τη παιδική ηλικία στα παιδιά, να ανταποκρινόμαστε, να μιλάμε, να ρωτάμε τι θέλουν και γιατί, να δώσουμε χώρο να είναι ο εαυτός τους, να τα αγαπάμε και να μάθουμε την ελευθερία από αυτά. Έτσι θα αλλάξει και ο ενήλικος κόσμος..»

CuMen,S.(1991)*Children in Society:A Libertarian critique*, Λονδίνο:Freedom Press

Μια εμπειρία από το Μικρό Δέντρο

"Μαμά η πρόταση που έκανα σήμερα στη συνέλευση θα γίνει!" είπε ο Π. στη μαμά του ενώ έβαζε τις κάλτσες του, στο τέλος του σχολείου. Ο Π. καινούργιο παιδί στο σχολείο, ήρθε απο ένα διαφορετικό σχολικό περιβάλλον. Αφουγκράζεται το καινούργιο του σχολείο, συμμετέχει στην παιδική συνέλευση και σήμερα έκανε την πρόταση του! επιτέλους ! το περίμενε καιρό! συζητούσαμε για την μέρα παιχνιδιού*, "η μέρα παιχνιδιού να είναι την δευτέρα 18 Μάη", είπε! Κοίταξα με την άκρη του ματιού μου το ημερολόγιο, όντως την δευτέρα έχουμε 18 Μάη και θα είναι μέρα παιχνιδιού και ήταν ιδέα του Π. και άρεσε στην ομάδα! Πόσο σπουδαίο είναι τα παιδιά να παίρνουν αποφάσεις για τα ίδια και για την ομάδα τους, να νιώθουν πως η ιδέα/επιθυμία/ανάγκη τους ακούγεται και έχει σημασία.

"Η άμεση γνώση, αν είναι δυνατή, θα είναι μια απλή πράξη" Ερρίκος Μπερξόν

* μέρα που τα παιδιά μπορούν να φέρουν στο σχολείο 1 παιχνίδι από το σπίτι

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Houssaye, J. (επιμ), (2000) *Δεκαπέντε παιδαγωγοί Σταθμοί στην ιστορία της παιδαγωγικής σκέψης*, μτφρ. Δ. Καρακατσάνη, Αθήνα Μεταίχμιο
- Farson, R.(1980) *Για την απελευθέρωση των παιδιών*, μτφρ. Γ. Αλεξίου, Αθήνα Γλάρος
- Montessori, M.(2010) *Η ανακάλυψη του παιδιού*, μτφρ Μ. Μάγου, Κ. Κυραλέου Εκδόσεις Γιάννου
- Holt, J.(1979) *Πέρα από το Σάμερχιλ*, μτφρ Β. Πανταζής Γ. Ν Ταλιάνης Αθήνα Καστανιώτη

- Γκούντμαν Ντάννισον. (1982) *Εκπαιδευτικός ζουρλομανδύας και σχολεία του δρόμου*, μτφρ Κ. Παπαθανασίου Κ. Ψαρογιάννη Αυτόνομες Εκδόσεις
- Μάρτιος 2014, *Παιδαγωγικό Πλαίσιο Αλλιώτικου Σχολείου*, Θεσσαλονίκη
- Ξηροτύρη, Η. *Το σύγχρονο νηπιαγωγείο και η ιστορία του*, Αθήνα Μ. Πεχλιβανίδης
- Neill, A. S.(1975) *Ελευθερία όχι Αναρχία!*, μτφρ. Ε. Γραμμένος Αθήνα Μπουκουμάνης
- Neill, A. S.(1976) *Σάμερχιλ Το ελεύθερο σχολείο*, μτφρ Σ. Τσάμης, Αθήνα Καστανιώτη
- Dewey, J.(1980) *Εμπειρία και Εκπαίδευση*, μτφρ. Λ.Πολενάκης Αθήνα Γλάρος